

Šmílův DAF

Vaera 5772

26. tevet 5772
21. leden 2012

Časy pro tento týden:

čas tfilin od 6:38 | šma jisrael do 8:58 | mincha od 12:35 | západ slunce 16:36 | tři hvězdy 17:12

začátek šabatu: 16:17 | konec šabatu: 17:29

Kratce | Bekicr

Šabat šalom,

situace v Egyptě přitahuje. Jak rozumět zprávám v médiích? Jak se vyvine situace a jak se projeví změny posledních měsíců? Je to, co se říká a píše pravda? Těžko říct, Moše vyjednává třídní výlet do pouště a my se přitom chystáme dát Nilu definitivní sbohem.

Ani jednou nežádal Moše faraóna o více než tři dny volna. Lhal? Tak trochu to připomíná dnes již zlidovělé říkadlo *Pozvali Němci Čechy do Pyšel / nikdo jim tam ale nepřišel / jen blbej Lojza Báci / kterej neví, vo co kráčí*. Na téma pravdy a lži v Tóře čtěte dál v tomto Dafu.

Každá z ran v Egyptě měla přímo kosmický dopad. Rav Sacks si vzal na paškál vši. Lubavičský rebe zase rád hovořil o žábách. Žáby? K čemu vlastně jsou dobré? Co by se změnilo, kdyby vůbec nebyly? (A k čemu jsme dobří my?) A právě je si Bůh vybral k potrestání faraóna. Faraón totiž v Tóře představuje člověka, který sice uznává Boží existenci, je mu to ale fuk. Nesnaží se kličkovat mezi pravdou a lží, dobrem a zlem jako Bilám, ani proti Bohu nevede svatou válku jako Sancheriv. Je mu to prostě fuk. Pro faraóna byl Bůh jakousi akademickou otázkou, veskrze nudnou a odtažitou. „Možná tam někde daleko něco je...“ A žáby mu měly dokázat, že Bůh je v samém středu všeho dění na zemi.

Ellie Wiesel kdesi napsal, že opakem lásky není nenávisť, ale nezájem, že opak víry není hereze, ale nezájem, že opakem života není smrt, ale nezájem rozlišit mezi životem a smrtí. Faraónův příběh by nás měl naučit jedno podstatné - na svém židovském FB bychom si měli zakázat status „bez zájmu“. Může to být třeba „ve vztahu“, „zadaný“ nebo třeba i „je to komplikovaný“ - dokud to o něčem skutečně vypovídá.

Alijot | Rychloparaša

Kohen: Sidra začíná zajímavostí týkající se Božích jmen. Obecně se dá říct, že Boží jméno ELOKIM představuje Božskou spravedlivou přísnost, soud, zatímco čtyřpísmenné jméno HAŠEM odráží Boží milost. V úvodu sidry se obě jména propojují, když ELOKIM říká Mošemu: „Já jsem HAŠEM.“ Jako kdyby chtěl Bůh říct: „Až doposud jste (v egyptském otroctví) poznávali jen mou přísnější tvář, nyní vám dát poznat svou Milost, vysvobodím vás z otroctví a přivedu vás do Zaslíbené země.“ Bůh připomíná Mošemu sliby, které dal praotcům. Moše oznamuje lidu východ z Egypta, ale lid je příliš „unaven“, než aby ho vyslechl. Bůh posílá Mošeho k faraónovi, aby mu řekl slavně: „Nech můj lid jít!“

Levi: Rodokmeny Mošeho a Aharona. V rámci této mišpachologie nám Tóra představuje mnohé z hlavních postav následujících příběhů. Podle komentáře zde Tóra kompenzuje příkrá slova, která na adresu svých nejstarších tří synů řekl praotec Jákov. Mimochodem, proč jsou vlastně Židé nazýváni BNEJ JISRAEL? JUD představuje Jicchaka a Jákova, SIN Sáru, REŠ Rivku a Ráchel, ALEF Avrahama a LAMED Leu.

Šliší: Moše a Aharon předstupují před faraóna. Mošemu bylo 80, Aharonovi 83. Tóra nikdy neříká nic bez důvodu, a když zmiňuje věk osoby, chce většinou upřesnit dataci konkrétní události. Zde ale zřejmě jde o něco jiného. Celá kniha Berešit byla plná tahanic mezi bratry, zde stojí dva vedle sebe a starší uznává významnost mladšího.

Revii: Faraón bratrům nevěří, Moše předvádí první z divů - proměňuje svou hůl v „hada“. TANIN je ovšem přesněji krokodýl, nekorunovaný vládce Nilu a častý symbol vládnoucích faraónů. Aharon proměňuje vodu Nilu v krev, čímž začíná první egyptská rána. Následuje druhá rána - žáby, které zaplní Egypt a vlezou dokonce i do pecí.

Chamiší: Faraón odmítá splnit svůj slib a je potrestán třetí ranou, kterou byly vši (ne komáři). Egypťští mágové nejsou schopni držet se svými kouzly krok, ale faraón zatvrzuje své srdce. Následuje čtvrtá rána – divá zvěř (ne mouchy).

Šiši: Další rány – mor a kroupy. Nyní pomáhá faraónovi vzdorovat sám Bůh, který mu sám „zatvrzuje srdce“.

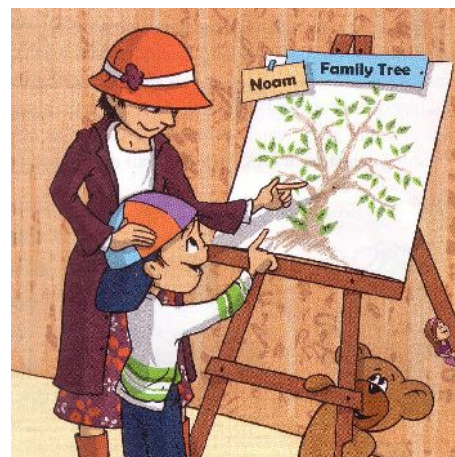
Svíi: Na faraónovu prosbu zastavuje Moše ničící ránu (kroupy). Faraón opět odmítá propustit židovské otroky. Poslední tři z deseti ran přijdou na řadu až za týden.

Haftara (Jechezkel 28:25-29:21): Proroctví o vykoupení a úpadku Egypta.

Pro děti | Effi miberešit

Effi se s celou rodinou vydal na Noamovu Bar Micva. Noam je Effiho soused. A je hrozně velký. Už mu je třináct.

Když Effi vstoupil do vstupní haly, všiml si u zdi velkého stromu. Tedy ne stromu skutečného, ale namalovaného. „Co je to za veliký strom?“ „To není obyčejný strom, Effi,“ šeptla maminka, „to je Noamův rodokmen. Jsou tam jména Noamových předků a příbuzných. Co větvicka, to člověk, co lístek, to jméno.“ Effi se na obrázek pořádně podíval. Ještě neuměl číst, tak jen hledal své jméno. „Nikdy nevidím Effiho.“ „Protože v Noamově rodině asi žádný Effi není. Vidíš? Tady je Noamův tatínek a maminka, tady jeho dědeček a babička.“ „Jak se jmenují?“ „Elija a Šošana. A víš, Effi, že takový strom je i v **naší paraše**?“ „Namalovaný?“ „Ne, ale napsaný. Mošeho rodokmen.“ „A jak se jmenoval Mošeho děda? „Kehat. A praděda byl Levi.“ „Na namalování Mošeho stromu by bylo zapotřebí mnoho listů, že? Až budu mít Bar micva já, taky si vyrobím takový strom.“

Rabbi Sacks: Vš

Když se veškerý egyptský prach proměnil ve vš, zkoušeli mágové sami vytvořit vš svým tajným uměním, ale nedokázali to. Vš napadali lidi i zvěř, mágové řekli faraónovi: „To je prst Boží,“ ale ten zatvrdil své srdce a neposlouchal je.

Jen málo pozornosti se věnuje využití humoru v Tóře, jehož nejčastější formou je výsměch samolibým, kteří se domnívají, že mohou napodobit Boha. Jedna věc Boha vždy rozesměje – pokus lidí vzdorovat nebi.

Satira je důležitá pro pochopení minimálně několika egyptských ran. Egyptané se klaněli mnoha bohům, z nichž většina představovala přírodní síly. Mágové si mysleli, že je svým „tajným uměním“ mohou kontrolovat (tak jako se to domnívají v naší době někteří vědci). A civilizace, která se domnívá, že je možné manipulovat s bohy, věří, že stejně tak může ovládat i lidi. Takové kultuře je pojem svoboda cizí.

Rány byly určeny nejen k potrestání faraóna a jeho lidu za útisk synů Izraele, ale měly také ukázat bezmocnost bohů, v něž věřili. To vysvětluje první a poslední z ran před smrtí prvorozených. První se týkala Nilu. Devátou ranou byla tma. Nilu se Egyptané klaněli jako zdroji plodnosti v jinak pouštní oblasti. A slunce bylo považováno za největšího z bohů, Re, jehož byl faraón dítětem. Tma, zatmění slunce, dokazuje, že i největší z egyptských bohů nezmohl nic tváří v tvář Bohu skutečnému.

To, oč jde, je konfrontace mezi mýtem - v němž jsou bohové pouhé síly, které mají být zkroceny, ovládnuty nebo zmanipulovány - a biblickým monoteismem, ve kterém etika, spravedlnost, soucit a lidská důstojnost vytvářejí místo k setkání Boha s lidstvem. První dvě rány odkazují na začátek egyptského útisku – vraždění malých dětí. Nám je srozumitelná proměna nilské vody v krev a Egyptanům byla jasná symbolika žab, protože bohyně s podobou žáby (Heget) byla egyptskou bohyní-rodíčkou. Obě rány tedy byly kódované vzkazy ve smyslu: „Pokud použijete řeky a porodních bab - obvykle spojovaných s životem – jako nástroje smrti, obrátí se ty samé síly proti vám.“ Jinými slovy šlo o nesmírně naléhavé a přitom logické poselství: „Zneužívané síly přírody se obrátí proti lidem, s čím kdo zachází, tím také schází.“ Historie je spravedlivá.

Reakce Egyptanů na první dvě rány neopouští zaběhlé koleje. Rány jsou pro ně dílem magie, nic „zázračného“. Moše, Aharon, mágové a jim podobní lidé prostě ovládají „tajné umění“. Mágové se snaží a také proměňují vodu v krev a tvoří žáby (ač de facto jen mnozí egyptské utrpení.) A tu nastává třetí rána, v úvodu zmíněné vš. Rána, kterou mágové nedokáží imitovat. Snaží se, ale nejde jim to. Proto říkají: „To je prst Boží.“

V podstatě se jedná o první názor odpovídající dnešnímu termínu „Bůh mezer“, ve kterém platí, že zázrak je něco, pro co ještě nemůžeme najít vědecké vysvětlení. Co mágové (dnes vědci) neumí, musí být výsledkem Božského zásahu, což nevyhnutelně vede k závěru, že náboženství a věda jdou proti sobě a čím více věcí si můžeme vysvětlit vědecky, tím méně prostoru zbývá Bohu, který jednou zmizí úplně. (Chas vešalom!)

Právě proto nespočívá v judaismu primární způsob setkání s Bohem v zázracích, ale v jeho slovech – v Tóře, která je židovskou ústavou formující Izrael jako národ pod Boží svrchovaností. Jistěže je Bůh skryt za událostmi, které přesahují přirozenost (rozuměj v zázracích), ale On je také v přírodě samotné. Věda nemá vytěsnit Boha, věda Ho odhaluje v přírodě samotné. Věda nás učí, „jak veliké je veškeré Tvé dílo“. Přesto je Boha třeba hledat především sluchem, nasloucháním hlasu ze Sinaje, který nás učí, jak vybudovat společnost, která bude pravým opakem Egypta. Společnost, v níž menšina nebude utiskovat většinu a v níž se nebude špatně nakládat s cizinci.

Nejlepší zbraní proti myšlení Egypta byl jemný Božský humor, díky němuž si kněží a mágové, domnívající se, že mohou ovládat slunce a Nil, uvědomili, že nemohou stvořit ani veš. Egyptští mágové (a jejich dnešní nástupci) nechápali, že ovládnutí sil přírody není samo o sobě cílem, ale pouze možným prostředkem. Nejde o to, že i na vš byli mágové krátcí. Víra není jen

vírou v nadpřirozené, jde více o schopnost uposlechnout Božího hlasu tak, aby tím námi nabytá svoboda respektovala i svobodu a důstojnost druhých.

Rabbi Sacks: Svoboda a pravda

Proč neřekl Moše faraónovi plnou pravdu? Proč mu po čtvrté ráně, když mu faraón nabídl možnost obětovat Bohu oběti v Egyptě, řekl: „Nebylo by dobré obětovat uprostřed Egypta, protože naše oběti jsou Egyptanům odporné a mohli by nás za ně kamenovat. Pusť nás na tři dny do pouště.“

A nejen to, Moše nikdy v celém dlouhém příběhu východu z Egypta nežádal o víc, než jen o tři dny „náboženské dovolené“. Ba co víc, i Bůh, když Mošemu sděloval své plány, posílal Amramovi syny k faraónovi s žádostí o tři dny svátků v poušti.

A tak je na samém konci příběhu, po desáté ráně, faraón *oprávněně překvapen*, když se dozvídá, že se Izraelci ani po třech dnech nevracejí zpět. A děsí se: „Kdo teď bude za nás pracovat?“

Celé dlouhé vyjednávání bylo přeci jen o tom, kdo půjde. Jen dospělí muži? Jen lidé? I dobytek? Proč Moše nikdy nemluví o svobodě, zaslíbené zemi? Komentátoři nabízejí různá vysvětlení. Podle rabi Šmuela Luzzatta nemohl říct Moše tyranovi faraónova formátu pravdu. Tečka. Podle rav Mecklenburga Moše nelhal, jen neřekl plnou pravdu. Neslíbil návrat. Avarvanel se domnívá, že nám Tóra chce ukázat, jak moc byl faraón krutý a lhostejný, když Židům odpíral bytí i jen krátký oddech. A rav Samet říká prostě, že ve válce je dovoleno vše, i klamat.

Mošeho klíčky před faraónem ovšem nejsou jediným místem v Tóře, kde se dočítáme o lžích a polopravdách. Jákov se rozhodl podvést Lavana a zmizet s jeho dcerami *poanglicku*. Ani k Esavovi není Jákov otevřený, když mu diplomaticky nabízí: „Jdi napřed, my tě pomalu dojdeme.“ Jákovi synové *věrolomně* souhlasili se svatbou Diny s Šchemem, za podmínky, že se šchemští muži obřezou, jen aby je pak snáze pobili. A Avraham a Jicchak opakovaně vydávali své ženy za své sestry.

To nemůže být náhoda. Zdá se, jako kdyby všude mimo Zaslíbenou zemi číhala na Židy hrozba v podoby vyslovené pravdy. Riziko, že budou pro pravdu zabiti anebo v lepším případě zotročeni. Proč? Protože stojí bezmocní před mocnými. Protože jsou jen malou skupinkou čelící obrovskému impériu. Musejí používat rozum, aby přežili. Neměli by lhát, ale mohou vzbudit falešný dojem. Není to optimální, takto by to nemělo být. Ale je to jediná možnost, jak přežít.

Nikdo by neměl být nucen žít ve lži. V judaismu je pravda nazývána Boží pečeti a nezbytným předpokladem vzájemné důvěry mezi lidmi. Když ale zotročují vaše lidi a vraždí vaše děti, máte právo je osvobodit všemi dostupnými prostředky. Moše už měl s faraónem špatnou zkušenost. Hned po prvním setkání faraón znásobil utrpení židovských otroků, když je nutil plnit původní normy, i když jim odebral suroviny nezbytné k výrobě cihel. A Moše nehodlal riskovat.

Přesto Tóra neospravedlňuje podvod. Naopak! Tvrdě odsuzuje systém, v němž může pravda stát život. (Což dodnes platí na mnoha místech na zemi.) Judaismus je náboženstvím dialogu. Dialogem hledajícím pravdu. Žalm uvádí jasně, že „Na Boží horu vystoupí jen ten, kdo má čisté ruce a čisté srdce, kdo nebere Boží jméno nadarmo, jehož rty nelžou.“ A prorok Malachi zdůrazňuje, že ten, kdo mluvil Božím jménem, „měl v ústech Zákon pravdy a lež nebyla na jeho rtech.“ A každá modlitba Šmone esre končí prosbou: „Bože můj, stráž můj jazyk od zlého a mé rty od klamu.“

Tóra nám chce říct, že je přímá souvislost mezi svobodou a pravdou. Jen tam, kde je svoboda, může být pravda. A kde není svoboda, není ani pravda. Společnost, která nutí lidi lhát, jen aby mohli přežít, kde lidé musí klamat, aby nevyvolávali problémy, není typem společnosti, kterou si Bůh přeje, abychom vytvořili.

Sidra v číslech | Šijury a aktualitky

- 14. sidra v Tóře (z 54), 2. sidra v knize Šemot (z 11), 16 paršiot, 8 otevřených, 8 zavřených, skládá se z 121 vět, 1748 slov a 6701 písmen, neobsahuje žádnou z 613 MICVOT
- Ve středu bude Roš chodeš švat.

Svět Doopravdy | Neklama

Právě před rokem vyšli **Králové Izraele**. Závěrečný díl volné trilogie završuje biblické osudy židovského národa, které jsme sledovali od skromných počátků v časech praotců (v knize Příběhy Tóry), po dobytí Jeruzaléma králem Davidem (v knize Izrael soudců a králů). Jádrem vyprávění pojednává o době, kdy v Jeruzalémě stával první (Šalomounův) Chrám a v jeho stínu vládli králové Davidovy dynastie.

Kompletní archiv všech čísel Dafu je k volnému užití na www.doopravdy.cz/daf.

